

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА РОБОТА З УЧНІВСЬКОЮ МОЛОДДЮ ЗА МІСЦЕМ ПРОЖИВАННЯ

Анотація. У статті висвітлюється проблема організації соціально-педагогічної роботи з учнівською молоддю за місцем проживання.

Ключові слова: соціально-педагогічна робота за місцем проживання.

Аннотация. В статье освещается проблема организации социально-педагогической работы учащейся молодежью по месту жительства.

Ключевые слова: социально-педагогическая работа по месту жительства.

Annotation. The article highlights the problem of social-pedagogical work organization with pupils in living areas.

Key words: social-pedagogical work in living areas.

Розбудова гуманістично зорієнтованої, демократичної та соціально-відповідальної держави вимагає консолідації усіх резервів підростаючого покоління задля реалізації цієї ідеї. Зазначена проблема відповідає пріоритетам державної політики України. Серед концептуальних ідей розвитку освіти у першій чверті ХХІ століття – забезпечення прискореного інноваційного розвитку освіти, оновлення змісту та технологій організації навчально-виховного процесу відповідно до демократичних цінностей, ринкових засад економіки, сучасних науково-технічних досягнень, створення умов для розвитку, самоствердження особистості впродовж життя [2].

Реалізація цих завдань пов'язується із включенням учнівської молоді в активні види дозвіллевої діяльності, котрі сприятимуть самопізнанню, самовихованню та життєвому самовизначенню в умовах вільного часу. Змістовне використання бюджету вільного часу детермінується специфікою особистих смаків і переваг, сукупністю морально-естетичних ідеалів, наявністю аматорських інтересів і захоплень, ставленням до книги і засобів масової інформації. Учні перебувають у школі лише певну кількість годин на добу. Є періоди, коли вони зовсім вільні від обов'язкового відвідування школи: канікули, вихідні дні, свята тощо, коли їх вільний час організується батьками або ж протікає стихійно. На сьогодні до організованих форм охоплення підлітків освітньо-виховним впливом належать позашкільні заклади, такі як початкові спеціалізовані мистецькі навчальні заклади, спортивно-оздоровчі центри, палаци, будинки, дитячі та юнацькі станції, клуби та ін. [1, с. 54 – 55]. Проте, до систематичних занять позашкільні заклади залучають лише до 25 % учнів, а піклування про вільний час решти залишається справою школи, самої дитини і сім'ї [1, с. 55].

Актуальність проблеми нашого дослідження підкреслюється соціальними потребами суспільства у вихованні дітей у мікрорайоні, педагогічною нерозробленістю проблеми додаткової освіти. Реалізація виховної функції мікрорайону ускладнюється низкою факторів, які спричинені особливостями сучасного етапу суспільно – політичної та соціально – економічної трансформації українського суспільства: знецінення моральних, духовних, громадських ідеалів у значної частини членів суспільства, дітей та підлітків тощо, брак чітко визначеної загальнодержавної ідеології та стратегій сімейного виховання, адекватних новим умовам, недостатньою підготовкою учнівської молоді до самостійного входження у доросле життя.

На думку П. Таланчука, вихід із кризи, духовно – моральне відродження народу, суспільства можливе через прискорення розвитку виховання та освіти [5]. Єдність та

наступність виховних впливів у різних сферах життєдіяльності (сфері сім'ї, побуту, дозвілля) мають стати провідним принципом діяльності усіх соціальних інститутів суспільства, зокрема школи, сім'ї, громадськості, засобів масової інформації, позашкільних установ тощо.

Мікрорайон – невелика територія, мешканцям якої притаманний певний стиль життя або будь-які інші загальні характеристики. В нашому випадку об'єктом соціальної роботи за місцем проживання є підліток. Система контактів підлітків із оточенням багатогранна: родина, різні неформальні об'єднання, де він спілкується з однолітками з інших шкіл, з інших навчальних закладів, із робітничою молоддю, зі старшими та молодшими за віком друзями. На результативність соціально – педагогічної роботи з учнівською молоддю за місцем проживання безпосередньо впливає саме рівень вихованості оточуючих, особливо близьких по духу людей. За цих обставин, коло впливу соціальних педагогів охоплює членів родини підлітка, усіх тих з ким він спілкується, хто його оточує у вільний від навчання час.

Місце проживання відображає основні характерологічні риси соціального оточення. Специфіка середовища мікрорайону, індивідуальні відмінності в характеристиці кожної сім'ї, людини, розмаїття інтересів, потреб вимагають врахування їх при організації соціально – педагогічної роботи, щоб логічно й послідовно залучати до співпраці жителів мікрорайону, створюючи умови для їхнього змістовного спілкування за інтересами, сумісної дозвіллевої діяльності. Відомо, що місце проживання – це сфера проведення дозвілля, змістовне наповнення якого сприяє розвитку інтересів особистості, розкриттю її здібностей через включення до творчої діяльності, формуванню потреб у самовираженні.

До того ж, на сучасному етапі розвитку суспільства серед підлітків та їх батьків підвищився попит на додаткові освітні послуги, які відповідають соціально-педагогічним можливостям позашкільної освіти: складність суспільних відносин в умовах ринку і конкуренції поставили перед особистістю учня завдання знати і вміти набагато більше того, що входить до шкільної програми. Таким чином позашкільний заклад у своєму мікрорайоні стає складником цілісної освіти, яка індивідуалізує освітній шлях дитини в єдиному освітньому просторі держави.

Все вище перелічене дає нам підстави найдоцільнішою вважати організацію клубів за місцем проживання, діяльність в яких охопила би усіх дітей мікрорайону у позашкільний час. На сучасному етапі серед позашкільних закладів клуби для учнівської молоді набувають особливої актуальності. Запит на клуби як форми виховної роботи з учнівською молоддю обумовлюється як позитивними так і негативними тенденціями розвитку суспільства. Соціально-економічні перетворення в країні, впровадження демократичних ідей, інтеграція в світові спільноти – все це підвищує соціальний попит на неординарну творчу особистість, особистість високої духовної культури, освічену, з активною життєвою позицією. Але поряд з цим, зміни, які відбуваються у нашому суспільстві, різко загострили положення дітей у країні: впливають факти бездуховності, соціальної незахищеності, спостерігається пропаганда насилля в засобах масової інформації, що сприяє зростанню правопорушень серед неповнолітніх дітей, набуває серйозних масштабів дитяча безпритульність, алкоголізм, наркоманія, зниження рівня загальної культури учнівської молоді. У сучасних умовах розвитку суспільства розкривається педагогічний феномен клубу – це можливість залучити учнівську молодь до цікавого спілкування, до творчої праці, улюбленого заняття за власним бажанням, захистити від вуличних негараздів, спрямувати простір дитячої енергії в плідне русло, забезпечити додаткову освіту.

Провідним принципом організації роботи клубів для учнівської молоді за місцем проживання є добровільність об'єднань дітей за інтересами. Пріоритетним завданням клубної діяльності є забезпечення потреби особистості у творчій самореалізації та її інтелектуального, духовного і фізичного розвитку, підготовки до активної професійної та громадської діяльності вихованців. Ідея комплексності, багатопрофільності діяльності в

клубах за місцем проживання створює умови для інтенсивної соціалізації учнівської молоді, розширює можливості оволодіння життєвим досвідом.

Вирішуючи різні завдання виховання підлітків засобами клубної діяльності, необхідно використовувати й різні форми виховних заходів, їх доцільність і педагогічний вплив: робота гуртків, секцій, концерти різного типу, масові свята, маніфестації, усні журнали, тематичні вечори, художні вистави, літературні свята тощо. Особливу виховну роль відіграє проведення усталених обрядів, де і учасники, і слухачі підкоряються емоціно-вольовому впливові мовця.

При організації виховної роботи слід враховувати специфіку підліткового віку: притаманний дух самоствердження, визначення життєвих інтересів, формування світогляду, професійних інтересів. Все це орієнтує соціального педагога на пошуки нових прийомів реалізації задуму виховних заходів. Так, готуючи сценарій виховного заходу і реалізуючи його в дії, соціальний педагог розвиває всі сторони особистості підлітка, включаючи учня в різні види діяльності: через осмислення суті та напрямку літературного матеріалу, музичних і художніх засобів; шляхом залучення учасників до підготовки костюмів, виготовлення декорацій; через взаємодію „я” і творчого колективу у спільній роботі; у процесі художньо – сценічного оформлення, пошуків і підбору музики, окремих номерів-епізодів, тощо. Унікальність можливостей виховної роботи в клубах за місцем проживання саме в тому, що вона забезпечує для учнівської молоді широку практику різноманітної діяльності за уподобанням, сприяє активності дій особистості, саморозкриттю, самовираженню її індивідуальності.

Педагогічна цінність будь-якого тематичного вечора, свята, концерту визначається активністю і співучастю всіх присутніх. Для цього і сценарист, і ведучі, та й учасники повинні передбачити моменти і засоби активізації аудиторії. Досвід проведення виховної роботи показує, що ефект масового сприйняття з повною силою виявляється лише тоді, коли виховний вплив зачіпає загальні для аудиторії почуття, апелює до загальних установок. Виходячи з цього, необхідно вибирати за змістом такі виховні заходи, щоб у них заздалегідь передбачався сильний емоційний вплив. Азбукою виховання В.О. Сухомлинський вважав виховання „гармонії емоційних оцінок”. Автор застерігав, що радість, гармонія почуттів, з’являється не лише тоді, коли дитина сама насолоджується, а й коли вона зуміє цю радість, насолоду передати іншому. Така людина виховується через цілий комплекс „всебічного розвитку” [4].

Сучасні клуби як складова структури позашкільної освіти, поступово стають багатофункціональними центрами творчості вихованців. Клуби у мікрорайоні, забираючи підлітка з „вулиці”, забезпечують потреби особистості підлітка у творчій самореалізації, в інтелектуальному, духовному і фізичному розвитку. Вони створюють умови щодо формування у дітей та молоді вмінь, навичок відповідно їх інтересів до професійної та громадської діяльності, сприяють організації змістовного та цікавого дозвілля тощо.

Увага соціальної педагогіки до організації соціально – педагогічної роботи з учнівською молоддю через клубні форми пояснюється декількома причинами: наявністю великого об’єму вільного часу, невмінням його доцільно використовувати; активізацією інтересу учнівської молоді до додаткових освітніх послуг і професійного самовизначення; зростанням ролі дітей як суб’єктів навчально – виховного процесу і основних замовників освітніх послуг; поліпшенням соціально-психологічної реабілітації дітей в умовах впливу негативних факторів, що супроводжують ринкові перетворення; високим психолого – педагогічним потенціалом, невичерпними можливостями клубів у сприянні розвитку властивих учнівській молоді різноманітних інтересів, бажанням знайти своє життєве покликання.

Водночас, на сьогоднішній день становлення клубу для учнівської молоді неможливе без професійних, компетентних, високого інтелектуального рівня педагогічних кадрів, без створення такого структурного підрозділу, як психолого-педагогічна служба. Соціальний педагог та практичний психолог при організації клубного життя підлітків

відіграють важливу роль: від вивчення психологічного стану дітей, надання їм кваліфікованої соціально-педагогічної та психологічної допомоги при адаптуванні у соціумі, здійснення соціального захисту в умовах впливу негативних факторів, що супроводжують соціально-економічні перетворення, до сприяння поліпшенню мікроклімату спілкування дітей у гуртках, секціях клубів.

Ефективне виконання функцій керівника, організатора змістовного життя клубу, клубного об'єднання для дітей та підлітків вимагає високої професійно-педагогічної майстерності. Завдання підвищити якість професійної майстерності передбачає вирішення кількох наступних проблем. Відомо, що успіх діяльності позашкільних закладів, клубного типу в тому числі, знаходиться у прямій залежності від рівня професійної підготовки працівників, систематичного вдосконалення та підвищення їх кваліфікації як організаторів клубних закладів. Тобто, вже у вищих навчальних закладах має здійснюватися радикальна трансформація в галузі підготовки кадрів для позашкільної освіти.

Проте, вивчення проблеми підготовки педагогічних кадрів для позашкільних клубних закладів вказує на той факт, що більша частина працівників позашкільної освіти не має спеціальної підготовки для роботи в клубах. У свій час, ще А. Макаренко наголошував на необхідності такої підготовки, він з прикрістю відмічав, що значна частина педагогів не володіє професійною майстерністю клубної справи: „Вихователі дещо розуміють в організації гуртків, але спеціальних знань про клубну роботу серед дітей у них немає...” [3]. Занедбаною є ця ділянка і сьогодні.

Варто підкреслити, що в сучасних умовах педагогічні заклади вже мають значну автономність. Вони вправі самостійно складати навчальні плани та програми, відкривати нові спеціальності та спеціалізації, визначати більш ефективні форми роботи: тематичні семінари, спецкурси, факультативи, гуртки, де питання клубної роботи може розглядатися з урахуванням специфіки організації всього навчально-виховного процесу шкільної системи. Отже, підготовка студентів до освітньо - виховної роботи в клубах для дітей має стати важливим завданням вищої школи України.

З метою підвищення якості підготовки педагогічних кадрів для системи позашкільної освіти та створення належних умов для роботи в дитячих та підліткових клубах буде слушним запровадити ряд пропозицій: 1) реорганізувати роботу позашкільних відділів освіти відповідно до сучасних вимог, забезпечити відкриття відділень позашкільної освіти при відділах освіти; 2) відкрити центр методичної допомоги працівникам клубів для учнівської молоді з метою розроблення та надання рекомендацій для практичної роботи, а також для здійснення контролю за виховною роботою в клубах; 3) налагодити видання науково-методичного часопису „Методико-педагогічна скарбниця дитячого клубного руху”; 4) виховувати у працівників клубів вміння стратегічного бачення, вміння знайти ті цінні орієнтири, які здатні до конкурентно-спроможного виживання; 5) скласти чітку систему підвищення кваліфікації працівників для учнівської молоді, урізноманітнити форми організації підготовки кадрів, наприклад: курси керівників клубу за стажем педагогічної діяльності, заочні курси, курси-практикуми, курси з підвищення кваліфікаційної категорії; 6) утворити центральну картотеку передового педагогічного досвіду з клубної діяльності з метою її подальшої популяризації в педагогічних колах; 7) сприяти утворенню спільних клубів для дітей та дорослих за місцем проживання з метою взаємозапозичення досвіду та встановлення атмосфери творчого взаємоспілкування.

Останнім часом у мікрорайонах великого міста відмічається зростання мережі позашкільних закладів нового типу, таких як: навчально-виховні комплекси, творчо-виробничі центри, центри творчості дітей та юнацтва, оздоровчо-екологічні центри, театральні комплекси, кінотеатри, мистецькі і спортивні школи, різнопрофільні клуби для учнівської молоді. Конструктивні зміни, що мають місце в соціально-економічному просторі України, створюють умови і для трансформації позашкільних закладів. Зокрема

інноваційного поширення набувають клуби як форма організації педагогічно – зорієнтованого вільного часу дітей.

Спостереження за учасниками клубів дають підставу зробити висновок, що робота в клубі сприяє їх моральному вдосконаленню, розвитку організаторських і творчих здібностей, активності та ініціативі кожного, засвоєнню ними певних знань в оволодінні технологією різноманітної діяльності, формуванню культури спілкування, розвитку світогляду, взагалі в певній мірі змінює їх ставлення до навчальної роботи, а також згуртовує у дружний колектив. Тим паче, що організація позашкільного життя в дитячому клубі не є справою цілком новою, бажано ширше використовувати досвід, напрацьований історією в галузі клубної роботи.

Отже, розумне поєднання соціально-педагогічної і клубної стратегії виховання у мікрорайоні означає початок нового цілісного підходу до створення реальних умов задля всебічного розвитку творчої особистості.

Література

1. Освіта України. Інформаційно-аналітичний збірник.-2001. – С. 38.
2. Національна доктрина розвитку освіти України ХХІ століття – 2002.
3. Дем'яненко Н. Нова педагогічна свідомість і вітчизняний історико-педагогічний досвід // Педагогіка і психологія. – 2000. – № 2. – С.117 – 123.
4. Макаренко А. Избранные педагогические сочинения. – В 8 т. – М., 1983 – 88.
5. Сухомлинський В. Шлях до серця дитини. – К., 1963.
6. Таланчук П. Навчання і виховання чи виховання і навчання ? // Педагогічна газета. – 2003. – №2 (103).

УДК 37.013.42

О.О. Біла

ПРО ДЕЯКІ АСПЕКТИ ДОПРОФЕСІЙНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ОСВІТИ У ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ

Анотація. У статті аналізуються системи підготовки фахівців для соціальної сфери у зарубіжних країнах.

Ключові слова: соціальна сфера, допрофесійна підготовка.

Аннотация. В статье анализируются системы подготовки специалистов для социальной сферы в зарубежных странах.

Ключевые слова: социальная сфера, допрофессиональная подготовка.

Annotation. The article deals with the analysing of the system of social sphere abroad.

Key words: social sphere, professional training.

Процес модернізації освітніх технологій в Україні сьогодні відбувається в умовах глобалізації педагогічного простору, взаємопроникнення й діалогу культур різних народів, творчого осмислення здобутків зарубіжних освітянських систем. Позитивні зрушення в освітній галузі нашої країни стануть відчутнішими, якщо педагогічні працівники навчальних закладів різного типу будуть ґрунтовно вивчати здобутки зарубіжної педагогіки, осмислювати та творчо впроваджувати цікавий досвід предпрофільної підготовки старшокласників.

Становлення та розвиток соціальної педагогіки як самостійної галузі наукового знання та як сфери професійної діяльності в Україні триває неповних два десятиріччя. В